

holdt den 17de—20de August d. A., har holdt paa, at der skulde bruges absolut Tvang mod Arbejderne; men ved senere Møder synes Meningerne mellem Kathedersocialisterne at være delte. Som Repræsentanter hos os for den tvingende Retning — jeg vil ikke mere benævne den som den kathedersocialistiske Retning — kunne vi nævne Lunde, Krebs og Christoffersen, i det Mindste er det de Herrer, som ere fremtraadte med Forslag om, hvorledes Arbejderne skulde tvinges til at sikre sig selv i deres Alderdom — jeg huffer ikke, om Eggdomstilfælde ere tagne med. Der kan være nogen Forskjel i Maaden — og det er der — hvorpaa de Herrer tænke sig det udført; men i selve Grundtanken er der ingen væsentlig Forskjel; dog ligger der jo ganske vist nogen Forskjel deri, at de to sige, at Arbeidsgiverne skulde udrede Tilskudet, medens den tredje, nemlig Hr. Christoffersen, vil fordele det imellem Arbejdere, Kommune og Stat. Dette Forslag synes forholdsvis at være gunstigt for Arbejderne, idet det bringer andre Faktorer med til at yde Tilskudene; men hvad enten man siger, at Arbeidsgiverne skulde udrede dette Bidrag til Kassen, eller Arbejderne selv skulde gjøre det, kommer det i Virkeligheden ud paa Et; det er dog Arbejderne, der komme til at udrede det — dette er den nøgne Sandhed — da Prisen paa Arbejde væsentlig — der kan naturligvis være lokale Afvigelser — retter sig efter Efterpørgslen. Jeg gaar nu til den anden Retning og skal dvæle lidt udførligere derved, fordi jeg mener, at den har haft en ganske anden Betydning for hele Udviklingen end den første og paa en Maade endnu stadig sidder ved Roret; det er det frie Konkurrence-system, den liberale Stat, om jeg saa maa kalde det. Det kan nu gjerne være, at jeg nu i denne lille Udvikling, som jeg agter at give, kommer til at staa mod adskillige ærede Medlemmers Mening, idet vi Alle, selv om vi ikke egentlig høre til det Parti, som nærmest repræsenterer den Retning, dog have været eller endnu ere mer eller mindre stærkt paavirkede af samme. Denne Retning begyndte egentlig sin synlige Gjerning paa Lovgivningsvirksomhedens Omraade 1789 i Frankrig; denne Gjerning har været en Sløfningens Gjerning; den har naturligvis længe før arbejdet i det Skulte og i det Udenlyse gennem Litteraturen. Dens mest udmærkede og talentfulde Repræsentant, navnlig i det Nærhundredede, hvorom jeg taler, er Adam Smith i England. Repræsentanter for denne Skole har jo hvert Land; Repræsentanter derfor er hos os den national-liberale Retning, eller det national-liberale Parti. Skulde

jeg nævne nogen Mand her hjemme som denne Skoles egentlige Forkæmper, saa maatte jeg vel nævne asyde Alfred Hage som den Mand, der i høj Grad har tilegnet sig denne Skoles Dyder og Lyder; han staaer efter min Opfattelse Manchester-skolen meget nær. Denne Retnings Gjerning har, som sagt, væsentlig været en Sløfningens Gjerning; ved den er Middelalderens Levinger af Korporationer efterhaanden ophævede, Laugsvæsenet og Gudskomplekser ere opløste, kort sagt, hele den middelalderlige Retning, som arbejdede med Korporationer i Stedet for med Individet, finder ikke mere Sted; der er foregaaet et stærkt Sløfningensarbejde. Man kunde maafe sige, at det national-liberale Parti ikke har været konsekvent, idet det ikke har ladet den frie Konkurrence forlade det økonomiske Omraade og i samme Grad raade paa Skolens, Kirkens og Universitetets Omraade; men der synes man at være bange for den frie Konkurrence. Men det ligger maafe i, at Jørerne for de Herrer — ja, jeg bebrejder dem ikke dette Sløfningensarbejde, det har tvært imod paa mange Maader været gavnligt — selv til en vis Grad have været hilsede af Laugaanden, idet de selv have staaet disse Skoler og disse Korporationer, om jeg saa maa sige, for nær til at kunne se fuldkommen uhilbet. I alt Fald saa Meget er vist, at man ikke paa disse Punkter har været saa radikal som paa det økonomiske Omraade. Altsaa, man har i det Mindste naaet meget nær hen til at faae de middelalderlige Indretninger bort, og de fortjente vel ogsaa at komme bort paa Grund af, at de ikke mere vare tidssvarende. Men naar vi nu ville se hen til, hvad dette System egentlig har ført til, ja, saa negter jeg ikke, at det naturligvis har ført til mange gode Ting; men jeg er tillige kommen til den fulde og faste Overbevisning, at dette System trænger til sit Korrektiv, at der nu, da Nedrivningsarbejdet omtrent er fuldført, tillige maa opsøres noget Nyt, som er tidssvarende; thi det kan nemlig ikke negtes, at saa gavnligt som dette System end i mange Maader har virket, saa har det ogsaa bragt uheldige Frugter, og skulde Nogen tvivle derved, saa vil jeg anbefale ham et omhyggeligt Studium af tredje Række af Statistisk Labelværks 18de Bind. Det vil vise sig, at Formuen efterhaanden samler sig paa færre og færre Hænder, det er ret egentlig Altiernes og Spekulationernes Tid, hvor Formuen samles paa færre og færre Hænder, og hvor Proletariatet bliver større og større. Jeg skal bevise dette med Tal og skal henholde